

Kudrnáč, Jiří

Za autentickou literaturou

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1997, vol. 46, iss. D44, pp. 169-

ISBN 80-210-1731-7

ISSN 0231-7818

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107738>

Access Date: 29. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Za autentickou literaturu**Ivan Slavík: Tváře za zrcadlem. Vyšhrad, Praha 1996**

Tváře za zrcadlem jsou třetí knihou Slavíkových esejů a článků o literatuře, po úspěšných svazcích Rozklenout srážné (Votobia, Olomouc 1993) a Viděno jinak (Vetus via, Brno 1995). Podobně jako ony je výsledkem práce několika desítek let, po něž byl Slavík autorem ne-li zákaným, tedy trpěným, jedním z legitimních pokračovatelů pozoruhodné tradice českých katolických autorů období meziválečného, outsidera jedná z titulu své příslušnosti k této tradici, jednak, zdá se mi, volbou. Nechci psychologizovat, třebaže k tomu zajímavý materiál poskytl odvážně sám básník do svazku sebraných spisů Bedřicha Fučka Setkávání a mlčení. Mám tu na mysli tradici outsiderovství jako bytostného rysu, který je ve Slavíkovi legitimně, také v jeho navázání na Richarda Weinerja.

Jaká je specifická Slavíkova práce? Co Slavík v díle svých autorů hledá, formuluje výrazy jako nejvnitřnější podstata, u posledního soudu, lidské bohatství, poodkrývání (lidského) tajemství. Tento absolutismus je dělný a funkční, připomíná obdobné, a zároveň donkichotské úsilí profesora Oldřicha Králíka, jako hledání „nejbezučovějšího Bezruč“ atp. (které ho však přivedlo i k omylům, tak že „sabinovský Mácha“ nemůže být Máchou.). Souzní s nutným tajemstvím, které je podstatou básně a vůbec umění. Obě tyto oblasti jsou ve Slavíkově pojetí blízké. Odkrývání tajemství je interpretací, a to i s přesahy, které dnes tento pojem má; interpretace je i cestou „za“ rozebraný text, „mimo“ tento text. To je jeden velmi výrazný rys Slavíkova vykladačství literatury. Zřetelnější je to zřejmě v oblasti literatury české, jejíž výklady ve Slavíkově díle tvoří poměrně souvislý celek; v množství dalších literatur, kterým se Slavík věnuje, by to nebylo možné (je jich úctyhodná řada a reprezentuje je soubor esejů Rozklenout srážné a výbor básnických překladů Lampa útechy).

Druhým výrazným rysem je Slavíkova orientace na autory z různých důvodů apartní, která jeho vykladačské tvorbě dodává stále hodnotu dobrodružného hledačství a objevitelství. Slavík programově hledá, co uniklo či uniká řekněme průměrnému recipientskému vkusu ať už kterékoli doby minulé nebo doby dnešní, hledá autory zapomínané, zneuznané, vysmívané, jsou-li ovšem opravdovými autory, tedy sdělovateli zmíněného tajemství; k tomu je podmínkou upřímnost, existenciální autenticita: spisovatel je upřímný skriptor — zapisovatel. „Pravá tvář mne, tebe, nás je připravena až pro Poslední soud. Je to tajemství. Ale poodkrývat jeho cíp už zde je skutečně dobrodružství ducha“ (str. 241). Takto nábožensky myslitel obohacuje diskurs estetických hodnot. Jde vlastně o dvojitě pojmenování či dvojitě využití jednoho jevu, v oblasti náboženské a estetické. Tak tomu bylo třeba i v Durychově pojetí dívčí krásy jako metafory či části Božího tajemství. — Vraťme se k otázce ze začátku předchozího odstavce: Slavík velice sugestivně vytváří autonomní diskurs svých esejů, podobně jako dobří literární historikové — esejisté starších škol (Arne Novák, Otokar Fischer, Vojtěch Jirátko), a tedy vykládá své autory (a jindy také překládá jejich práce), jako by sám psal básně. Někdy hledá text, jímž konstruuje „nejbezučovějšího Bezruč“ na úkor Bezruče běžného. K tomu viz příklad Slavíkova výběru veršů ze Sabinovy básně a informace o jeho přístupu k ostatním citacím v knize Viděno jinak, který uvádí editorka Jitka Bednářová v ediční poznámce. Zeptejme se však zároveň ve Slavíkově prospěch, je-li uvedená dichotomie dvou Bezručů možná a funkční, není-li vlastně předsudkem. Všichni literární historici a kritici ovšem někdy ve faktografických detailech chybují a já vůbec nechci pro detaily zpochybňovat celek. Tímto je však dokreslováno, že Slavík je myslím zaměřen nejen proti oficióznosti, ale snad proti oficialitě. Také proto možná říká, že píše „jen“ eseje.

Vděčně zdůrazňuji, že obdivuji Slavíkův bezpečný smysl pro nalézání poezie, který je jiným pojmenováním toho, co on sám formuluje jako shledávání tajemství u posledního soudu či předním. — Být přečten, promyšlen, využit a překonán: tak probíhá dialog příbuzných duchů; nekončí tím však, protože právě tajemství, které je konstitutivním rysem umění, je zárukou dialogu nekončícího, v němž znovu vstupuje do hry i zdánlivě časem „překonaný“ partner, jestliže je partnerem relevantním. To je samozřejmě případ dřívějších autorů jako Novák, Fischer, Jirátko, které jsem uvedl v souvislosti se Slavíkovou esejistikou, to je i případ Slavíkův.

